

Sygn. akt III AUa 1046/22

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 czerwca 2022 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie: Przewodniczący Sędzia SA Ewa Stryczyńska

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 9 czerwca 2022 r.

sprawy H. O.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w W.

o umorzenie należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w W.

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie XXI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 20 grudnia 2021 r. sygn. akt XXI U 1541/21

oddala apelację.

Ewa Stryczyńska

Sygn. akt III AUa 1046/22

UZASADNIENIE

Decyzją z 21 maja 2021r. nr (...) Zakład Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w W. odmówił umorzenia należności H. O. z tytułu składek za okres od lutego 2002 r. do lutego 2009 r.:

- 1) na ubezpieczenia społeczne w łącznej kwocie 66.460,59 zł, w tym z tytułu: składek - 33.942,79 zł; odsetek - 32.509,00 zł; kosztów upomnienia - 8,80 zł;
- 2) na ubezpieczenia zdrowotne w łącznej kwocie 21.982,62 zł, w tym z tytułu: składek - 11.476,82 zł; odsetek - 10.407,00 zł; kosztów upomnienia - 8,80 zł;
- 3) na Fundusz Pracy w kwocie 4.972,96 zł, w tym z tytułu: składek - 2.564,16 zł; odsetek - 2400,00 zł; kosztów upomnienia - 8,80 zł.

Powyższą decyzję organ rentowy wydał na podstawie art. 83 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2020r., poz. 53 ze zm.) w zw. z art. 1 ust. 13 pkt 2 ustawy z dnia 9 listopada 2012r. o umorzeniu należności powstałych z tytułu nieopłaconych składek przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność (Dz.U. z 2012 r., poz. 1551).

W uzasadnieniu organ rentowy wskazał, że w decyzji z 2 lipca 2014r. nr (...) określił warunki umorzenia. Z analizy sprawy wynika, że decyzja o warunkach umorzenia uprawomocniła się 9 sierpnia 2014r., a więc należności niepodlegające umorzeniu winny być uregulowane do 9 sierpnia 2015r. 16 czerwca 2015r. zawarto z H. O. umowę ratałną na spłatę należności niepodlegających uldze, wyznaczając termin ostatniej raty do 3 grudnia 2019r. W związku z przeprowadzoną analizą rozliczeń na koncie stwierdzono, że raty płacone były nieterminowo przez co powstała

niedopłata, którą uregulowano 7 stycznia 2020r., tj. po wyznaczonym terminie ostatniej raty. Warunek określony w decyzji z 2 lipca 2014r. nie został więc spełniony.

H. O. złożyła odwołanie od powyższej decyzji, zaskarżając ją w całości i wnosząc o zmianę decyzji przez przyznanie prawa do umorzenia należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne, zdrowotne i Fundusz Pracy za okres od lutego 2002 r. do lutego 2009 r. W uzasadnieniu wskazała, że wszystkie raty umowy opłaciła zgodnie z harmonogramem ustalonym w aneksie nr (...). Ponadto 21 marca 2018r. na konto ZUS omyłkowo przełała 117,87 zł co spowodowało nadpłatę rat. Ponadto, kwota 14 zł, którą uregulowała 7 stycznia 2020r. nie była objęta układem ratalnym.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w W. w odpowiedzi na odwołanie wniósł o oddalenie odwołania. W uzasadnieniu w całości podtrzymał argumentację wskazaną w decyzji.

Wyrokiem z 20 grudnia 2021r. Sąd Okręgowy w Warszawie XXI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zmienił decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w W. z 21 maja 2021r. nr (...) w ten sposób, że umorzył H. O. należności z tytułu składek: na ubezpieczenia społeczne za okres od lutego 2002r. do lutego 2009r. w łącznej kwocie 66.460,59 zł, na ubezpieczenia zdrowotne za okres od lutego 2002r. do lutego 2009r. w łącznej kwocie 21.982,62 zł oraz na Fundusz Pracy za okres od lutego 2002r. do lutego 2009r. w łącznej kwocie 4.972,96 zł.

Powyższe orzeczenie Sądu Okręgowego zapadło w oparciu o następujące ustalenia faktyczne:

H. O. do 31 grudnia 2010r. prowadziła pozarolniczą działalność gospodarczą. Podlegała z powyższego tytułu obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym oraz wypadkowemu w okresie od 1 stycznia 1999r. do 24 listopada 2009r.

12 listopada 2013r. H. O. złożyła do organu rentowego wnioski o umorzenie całości zadłużenia objęte ustawą z 9 listopada 2012r. o umorzeniu należności powstałych z tytułu niepłaconych składek przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność gospodarczą.

Decyzją z 2 lipca 2014r. nr (...) organ rentowy określił, że według stanu na 20 listopada 2013r. umorzeniu podlegały należności z tytułu składek za okres od lutego 2002 r. do lutego 2009 r.:

- 1) na ubezpieczenia społeczne w łącznej kwocie 66.460,59 zł, w tym z tytułu: składek - 33.942,79 zł; odsetek - 32.509,00 zł; kosztów upomnienia - 8,80 zł;
- 2) na ubezpieczenia zdrowotne w łącznej kwocie 21.982,62 zł, w tym z tytułu: składek - 11.476,82 zł; odsetek - 10.407,00 zł; kosztów upomnienia - 8,80 zł;
- 3) na Fundusz Pracy w łącznej kwocie 4.972,96 zł, w tym z tytułu: składek - 2.564,16 zł; odsetek - 2400,00 zł; kosztów upomnienia - 8,80 zł.

Warunkiem umorzenia należności jest spłata należności niepodlegających umorzeniu. Należności z tytułu składek za okres od 1 stycznia 1999r. nieobjęte postępowaniem o umorzeniu należy uregulować w terminie 12 miesięcy od dnia uprawomocnienia decyzji wraz z odsetkami.

H. O. 16 czerwca 2015r. zawarła z Zakładem Ubezpieczeń Społecznych umowę nr (...) o rozłożeniu na raty należności z tytułu składek. Należność z tytułu składek wynosiła w ogólnej kwocie 14.769,69 zł z tytułu należności:

- 1) na ubezpieczenia społeczne okres od września 2004 r. do lutego 2005 r., od marca 2009 r. do listopada 2009 r.; składki, odsetki koszty upomnienia: 9.807,22 zł;

2) na ubezpieczenie zdrowotne za okres od listopada 2001 r. do stycznia 2002 r., od marca 2009 r. do listopada 2009 r.; składki, odsetki koszty upomnienia: 4.098,88 zł;

3) na Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowników za okres od grudnia 2001 r. do stycznia 2002 r., od września 2004 r. do lutego 2005 r., od marca 2009 r. do czerwca 2009 r.; składki, odsetki koszty upomnienia: 863,58 zł.

Umowa określała również harmonogram spłat co miesiąc od 3 lipca 2015r. do 3 grudnia 2019r. Aneksem z 29 listopada 2017r. strony zmodyfikowały harmonogram spłat.

H. O. spłacała wszystkie raty zgodnie z harmonogramem, niejednokrotnie spłacając je z kilku/kilkunastodniowym wyprzedzeniem. 21 marca 2018r. odwołująca się dokonała nadpłaty rat zobowiązania na kwotę 117,87 zł.

Zaskarżoną decyzją z 21 maja 2021r. nr (...) organ rentowy odmówił umorzenia należności H. O. z tytułu składek za okres od lutego 2002 r. do lutego 2009 r.:

1) na ubezpieczenia społeczne w łącznej kwocie 66.460,59 zł, w tym z tytułu: składek - 33.942,79 zł; odsetek - 32.509,00 zł; kosztów upomnienia - 8,80 zł;

2) na ubezpieczenia zdrowotne w łącznej kwocie 21.982,62 zł, w tym z tytułu: składek - 11.476,82 zł; odsetek - 10.407,00 zł; kosztów upomnienia - 8,80 zł;

3) na Fundusz Pracy w kwocie 4.972,96 zł, w tym z tytułu: składek - 2.564,16 zł; odsetek - 2400,00 zł; kosztów upomnienia - 8,80 zł.

Powyższy stan faktyczny Sąd Okręgowy ustalił na podstawie dokumentacji zgromadzonej w aktach sprawy, w tym w aktach organu rentowego. Treść dokumentów jak ich forma nie budziły zastrzeżeń i wątpliwości stron, nie ujawniły się też takie okoliczności, które należałoby brać pod uwagę z urzędu, a które podważałyby wiarygodność tej kategorii dowodów i godziły w ich moc dowodową od strony materialnej czy formalnej. Dokumenty urzędowe stanowiły zatem dowód tego, co zostało w nich urzędowo zaświadczone (art. 244 k.p.c.).

Uwzględniając powyższe ustalenia faktyczne Sąd Okręgowy uznał odwołanie za w pełni uzasadnione i w pierwszej kolejności wskazał, że w sprawach z odwołania od decyzji organu rentowego jej treść wyznacza przedmiot i zakres rozpoznania oraz orzeczenia Sądu. Oznacza to, że funkcja rozpoznawcza sądu powszechnego w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, ograniczona została przedmiotem i zakresem konkretnej decyzji organu rentowego. Odwołanie w niniejszym postępowaniu dotyczyło decyzji o odmowie umorzenia należności z tytułu składek, które to uzależnione było od terminowego spłacenia przez odwołującą się należności określonych umową 16 czerwca 2015r. nr (...) o rozłożeniu na raty należności z tytułu składek.

Ustawa z 9 listopada 2012r. o umorzeniu należności powstałych z tytułu nieopłaconych składek przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność gospodarczą (Dz.U. z 2012r., poz. 1551, dalej jako „ustawa o umorzeniu należności powstałych z tytułu nieopłaconych składek”) wprowadziła możliwość umorzenia nieopłaconych składek na ubezpieczenia emerytalne, rentowe oraz wypadkowe za okres od 1 stycznia 1999 r. do 28 lutego 2009 r. oraz należnych od nich odsetek za zwłokę, opłat prolongacyjnych, kosztów upomnienia, opłat dodatkowych, a także kosztów egzekucji, naliczonych przez Dyrektora Oddziału Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Naczelnika Urzędu Skarbowego lub Komornika Sądowego.

Sąd Okręgowy wskazał, że materiał dowodowy sprawy potwierdził, że 12 listopada 2013r. odwołująca się złożyła wniosek o umorzenie całości zadłużenia objęty ww. ustawą. Decyzją z 2 lipca 2014r. nr (...) organ rentowy określił należności z tytułu składek jakie miały podlegać umorzeniu.

Warunkiem umorzenia należności było nieposiadanie na dzień wydania decyzji, niepodlegających umorzeniu składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Pracy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń

Pracowniczych oraz na Fundusz Emerytur Pomostowych, za okres od dnia 1 stycznia 1999r., do opłacenia których zobowiązana była osoba prowadząca pozarolniczą działalność lub płatnik składek, oraz należnych od tych składek odsetek za zwłokę, opłat prolongacyjnych, kosztów upomnienia, opłat dodatkowych, a także kosztów egzekucyjnych naliczonych przez dyrektora oddziału Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, naczelnika urzędu skarbowego lub komornika sądowego. (art. 1 ust. 10 ustawy o umorzeniu należności powstałych z tytułu nieopłaconych składek)

Sąd Okręgowy wskazał, że 16 czerwca 2015r. odwołująca się zawarła z organem rentowym umowę nr (...) o rozłożeniu na raty należności z tytułu składek. Należność z tytułu składek wynosiła w kwocie ogólnej: 14.769,69 zł. Wbrew stanowisku organu rentowego, przeprowadzone w sprawie postępowanie dowodowe wykazało, że odwołująca się nie tylko dokonywała terminowej spłaty, zgodnie z harmonogramem spłat, ale również 21 marca 2018r. dokonała nadpłaty na kwotę 117,87 zł. W rezultacie nie doszło do złamania przez odwołującą się postanowień umowy o rozłożeniu na raty należności z tytułu składek i spełniła ona wszystkie warunki do umorzenia należności z tytułu składek - określonych w decyzji z 2 lipca 2014r. nr (...)

Mając na uwadze powyższe Sąd Okręgowy na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że umorzył H. O. należności z tytułu składek: na ubezpieczenia społeczne za okres od lutego 2002r. do lutego 2009r. w łącznej kwocie 66.460,59 zł, na ubezpieczenia zdrowotne za okres od lutego 2002r. do lutego 2009r. w łącznej kwocie 21.982,62 zł oraz na Fundusz Pracy za okres od lutego 2002r. do lutego 2009r. w łącznej kwocie 4972,96 zł.

Od powyższego wyroku apelację wniósł Zakład Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w W. zaskarżając go w całości i zarzucając Sądowi Okręgowemu:

1) błąd w ustaleniach faktycznych, polegający na uznaniu, że nie doszło do złamania przez odwołującą się postanowień umowy o rozłożeniu na raty należności z tytułu składek i spełniła ona wszystkie warunki do umorzenia należności z tytułu składek - określonych w decyzji z 2 lipca 2014r. nr (...), podczas gdy z rozliczenia konta płatnika w ZUS, na które powoływał się organ rentowy w treści odpowiedzi na odwołanie, wynika że raty uiszczane były z uchybieniem terminu, wskutek czego powstała niedopłata, którą wnioskodawczyni uregulowała dopiero 7 stycznia 2020r., a zatem po wyznaczonym terminie ostatniej raty i tym samym warunek określony w decyzji z 2 lipca 2014r. nie został przez odwołującą się spełniony;

2) naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 227 k.p.c. w zw. z art. 278 § 1 k.p.c. w zw. z art. 232 zd. 2 k.p.c., przez niedopuszczenie i nieprzeprowadzenie z urzędu dowodu z opinii biegłego z zakresu rachunkowości i finansów na okoliczność ustalenia, czy odwołująca się spłacała wszystkie raty w ramach zawartego z organem rentowym układu ratalnego zgodnie z harmonogramem spłat i czy spełniła ona wszystkie warunki do umorzenia należności z tytułu składek, w sytuacji gdy stwierdzenie powyższej okoliczności wymaga wiadomości specjalnych.

Wobec powyższego, organ rentowy wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku w całości przez oddalenie odwołania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd pierwszej instancji oraz o zasądzenie od odwołującej się na rzecz organu rentowego kosztów zastępstwa procesowego za obie instancje według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja podlegała oddaleniu jako bezzasadna.

Skarżący podniósł w swojej apelacji wyłącznie zarzuty procesowe. Podnosząc zarzuty naruszenia prawa procesowego organ rentowy wskazywał m.in., że Sąd Okręgowy dokonał błędów w ustaleniach faktycznych stwierdzając, że odwołująca się spełniła wszystkie warunki do umorzenia należności z tytułu składek określone w decyzji z 2 lipca 2014r. nr (...), podczas gdy niedopłata spowodowana uiszczaniem rat z uchybieniem terminu została zapłacona po terminie płatności ostatniej raty.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, zarzut ten powinien zostać sformułowany jako zarzut prawa materialnego. Twierdzenia organu rentowego oparte są bowiem na odmiennej wykładni użytego w art. 1 ust. 10 ustawy z dnia 9 listopada 2012r. o umorzeniu należności powstałych z tytułu nieopłacenia składek przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność (Dz.U. z 2012r., poz. 1551, dalej jako: „ustawa”) pojęcia „należności niepodlegających umorzeniu”, których brak na dzień wydania decyzji o umorzeniu należności objętych ustawą jest warunkiem wydania decyzji, o której mowa w art. 1 ust. 13 pkt 1 ustawy.

Nie budzi wątpliwości interpretacyjnych, zgodnie z art. 1 ust. 8 i 13 ustawy, że postępowanie Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w przedmiocie umorzenia należności powstałych z tytułu nieopłacenia składek przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność składa się z dwóch etapów.

W pierwszym etapie, organ rentowy wydaje decyzję o charakterze wstępnym, określając warunki umorzenia, w której ustala także kwoty należności, o których mowa w ust. 1 i 6, z wyłączeniem kosztów egzekucyjnych, tj. nieopłacone składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe oraz wypadkowe za okres od 1 stycznia 1999r. do 28 lutego 2009r. wraz z należnymi od nich odsetkami za zwłokę, opłatami prolongacyjnymi, kosztami upomnienia, opłatami dodatkowymi, a także kosztami egzekucyjnymi naliczonymi przez dyrektora oddziału Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, naczelnika urzędu skarbowego lub komornika sądowego (ust. 1), a także nieopłacone składki na ubezpieczenie zdrowotne i na Fundusz Pracy za ten sam okres oraz należne od nich, za ten sam okres, odsetki za zwłokę, opłaty prolongacyjne, koszty upomnienia, opłaty dodatkowe, a także koszty egzekucyjne naliczone przez dyrektora oddziału Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, naczelnika urzędu skarbowego lub komornika sądowego (ust. 6). Nadto warunki umorzenia należności określonych w ust. 1 i 6 ustawy są zdefiniowane w art. 1 ust. 10 i muszą być sprecyzowane w decyzji organu rentowego w odniesieniu do konkretnego przypadku.

W drugim etapie organ rentowy wydaje ostateczną decyzję o charakterze prawotwórczym umarzającą należności lub odmawiającą umorzenia, w zależności od spełnienia warunków określonych w decyzji wstępnej (art. 1 ust. 13).

Uzależnienie wydania decyzji na podstawie art. 1 ust. 13 ustawy od spłacenia niepodlegających umorzeniu należności w ciągu 12 miesięcy od dnia uprawomocnienia się decyzji, o której mowa w art. 1 ust. 8 (art. 1 ust. 11), nakazuje określenie tych warunków nie tylko w taki sposób, by wywiązanie się z nich było możliwe, lecz także w na tyle szczegółowy i konkretny sposób, by stanowiły czytelny i precyzyjnie określony komunikat co do przedmiotu zobowiązania mającego je spełnić podmiot.

Zgodnie z art. 1 ust. 12 ustawy, w przypadku, gdy w terminie 12 miesięcy od dnia uprawomocnienia się decyzji, o której mowa w art. 1 ust. 8 ustawy, niepodlegające umorzeniu należności, z wyłączeniem składek finansowanych przez ubezpieczonych niebędących płatnikami składek, zostaną rozłożone na raty albo zostanie odroczony termin ich płatności, warunek, o którym mowa w ust. 10, uważa się za spełniony po ich opłaceniu.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, warunek spłacenia niepodlegających umorzeniu składek może dotyczyć wyłącznie tych należności, które istniały w dacie wydania tej decyzji, a nie innych, które mogą powstać w przyszłości. Tylko bowiem taki sposób określenia tego warunku umożliwi wywiązanie się z niego przez wnioskodawcę. Tak zresztą określił ten warunek organ rentowy w decyzji z 2 lipca 2014r., wskazując w punkcie II. decyzji, że „warunkiem umorzenia ww. należności jest spłata należności niepodlegających umorzeniu”.

W konsekwencji powinno być to rozumiane w ten sposób, że zaległości składkowe wnioskodawcy, które powstały po wydaniu i uprawomocnieniu się decyzji, o której mowa w art. 1 ust. 8 ustawy, nie powinny mieć wpływu na ocenę spełnienia warunku, o którym mowa w ust. 10 (por. m.in. wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 20 października 2016r., sygn. III AUa 72/16, LEX nr 2171132).

Z tego warunku, co nie budzi wątpliwości, odwołująca się wywiązała. Wobec tego nie było podstaw do wydania decyzji odmawiającej jej umorzenia należności, a tym samym zarzuty organu rentowego podniesione w apelacji okazały się bezzasadne.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, w niniejszej sprawie brak było bowiem podstaw do odmowy umorzenia należności H. O. z tytułu składek. Zaległości, które powstały po wydaniu i uprawomocnieniu się decyzji z 2 lipca 2014r., nie powinny mieć żadnego wpływu na ocenę spełnienia warunku, o którym mowa w art. 1 ust. 10 ustawy. Przedstawiony przez organ rentowy sposób wykładni pojęcia „składek niepodlegających umorzeniu” użytego w art. 1 ust. 10 ustawy, których brak na dzień wydania decyzji o umorzeniu należności objętych ustawą, jest warunkiem wydania takiej decyzji, nie uwzględnia pozostałych regulacji zawartych w ustawie. Argumentacja organu rentowego pozostaje w sprzeczności z istotą uregulowania przewidującego postępowanie w przedmiocie określenia warunków umorzenia, a następnie sprawdzenia ich realizacji. Treść art. 1 ust. 11 ustawy przesądza o tym, że warunkiem sine qua non wydania decyzji, o której mowa w art. 1 ust. 13 pkt 1, jest spłata należności, o których mowa w ust. 10, nie zaś spłata należności dodatkowo wskazanych przez organ rentowy, powstałych później, które nie zostały objęte zakresem unormowania ustawy. Chodzi więc o spłatę należności składkowych wymienionych w decyzji warunkowej, a więc istniejących w dacie jej wydania.

Odnosząc się do zarzutu skarżącego w przedmiocie niedopuszczenia i nieprzeprowadzenia z urzędu dowodu z opinii biegłego z zakresu rachunkowości i finansów należy wskazać, że okoliczności, dla których zbadania miałyby zostać powołany biegły nie wymagały odwołania się do wiadomości specjalnych, co zgodnie z treścią art. 278 k.p.c. implikowałoby konieczność przeprowadzenia dowodu z opinii biegłego, o którego dopuszczenie nie wnosił wnioskodawca. Potrzeba powołania biegłego powinna wynikać z okoliczności sprawy, a nie z samego przekonania strony, że wiedza fachowa biegłego danej specjalności jest konieczna dla wyjaśnienia istotnych okoliczności sprawy. W toku postępowania przed Sądem Okręgowym organ rentowy nie przedstawił żadnych merytorycznych argumentów, przemawiających za koniecznością powołania biegłego, które mogłyby podważyć prawidłowość zaskarżonej decyzji, a zatem brak było podstaw do uznania by do ustalenia spełnienia warunków do umorzenia należności z tytułu składek określonych w decyzji z 2 lipca 2014r. nr (...) winien zostać powołany biegły.

W tym stanie rzeczy apelacja podlegała oddaleniu, o czym Sąd Apelacyjny orzekł na podstawie art. 385 k.p.c.

Ewa Stryczyńska